

צה"ל קם על בסיס ה"הגנה"

צה"ל לא קם מאפס לאחר שקצין משוחרר מהצבא הבריטי הגיש דו"ח לבן-גוריון - כפי שעשוי לעלות ממאמרה של נורית גל "לאן נעלמו הפיקוד העליון ואג"ם?" ("מערכות" 431). הוא קם על בסיס הארגון המוצק של ה"הגנה" - על בסיס המסגרת הפיקודית שלה ועל בסיס יחידותיה

בן-גוריון, יגאל אלון, יצחק רבין ומפקדים נוספים בקיץ 1949
בן-גוריון פנה בקיץ 1947 הן למפקדי הפלמ"ח והן ליוצאי הצבא הבריטי ב"הגנה" וביקש מהם שיכינו לו תוכניות להקמת צבא סדיר

ד"ר מרדכי נאור
סופר וחוקר תולדות
ארץ ישראל

בן-גוריון באימון צה"ל בנגב

אין בכוונתי להיכנס ליחסים שבין הדרג המדיני לדרג הצבאי במלחמת העצמאות. כוונת הדברים הייתה להדגיש שצה"ל לא קם מאפס לאחר שקצין משוחרר בריטי זה או אחר הגיש דו"ח לבן-גוריון. הוא קם על בסיס הארגון המוצק של ה"הגנה" - על המטכ"ל שלה, 12 חטיבותיה, חיל האוויר, חיל הים ויתר החילות, יחידות השירותים ומאות יישובי הספר.

וצריך לזכור ולהזכיר שכל הפעילות הזאת של הקמת צבא סדיר גדול נעשתה תוך כדי לחימה קשה - במשך כחצי שנה נגד ערביי ארץ ישראל ומ-15 במאי 1948 גם נגד חמישה מצבאות ערב.

הציטוט הבא של בן-גוריון מבסס את הדברים האלה: "בלי הניסיון, התכנון, כושר הפעולה והפיקוד, הנאמנות ורוח הגבורה של ה'הגנה' לא היה היישוב עומד במבחן הדמים האיום שבא עליו בששת החודשים האלה, ולא היינו מגיעים למדינת ישראל. בספר דברי הימים של עם ישראל יזרח פרק ההגנה בהוד ובגאון שלא יכהו לנצח".¹

הערה

1. פקודת יום להקמת צבא הגנה לישראל, כ"ב באייר תש"ח, 31.5.1948, **ספר תולדות ההגנה**, כרך ג', חלק ב', מערכות, תל-אביב, 1973, עמ' 1599

מאמרה של אל"ם נורית גל "לאן נעלמו הפיקוד העליון ואג"ם?" ("מערכות" 431, יוני 2010) עוסק במבנה המטכ"ל מאז הקמת המדינה ועד מלחמת לבנון השנייה.

לא אכנס לדיון הזה ולהצעות לשיפורים הנכללים בסוף המאמר. את עיניי לכדה דווקא פסקה בפתיחת המאמר, מתחת לכותרת "רקע - ארגון הצבא בעת הקמתו". בין היתר כותבת נורית גל: "ב-1947, עם קבלת תיק הביטחון בסוכנות היהודית, החל בן-גוריון ללמוד את תחום הביטחון באמצעות 'סמינר' שקיים. בן-גוריון העריך שבעקבות תוכנית החלוקה יתקפו מדינות ערב את ישראל באמצעות הצבאות הסדירים שלהם כדי לכבוש את השטח שהוקצה למדינה היהודית".

הדברים האלה אינם מתקבלים על הדעת, שכן ה"סמינר" שערך בן-גוריון לעצמו נמשך מסוף מרס עד תחילת יוני 1947, ואילו ועדת האו"ם (אונסקו"פ) שהציעה את תוכנית החלוקה הגיעה לארץ רק באמצע יוני, הגישה את מסקנותיה לעצרת האו"ם רק בתחילת ספטמבר 1947, ותוכנית החלוקה אושרה בעצרת, כידוע, ב-29 בנובמבר 1947.

בן-גוריון אומנם הרחיק ראות, אך גם הוא סבר בקיץ 1947 של"הגנה" יש שנתיים להיערך להתקפה של צבאות ערב. הוא אכן פנה בקיץ 1947, וגם לאחר מכן, למומחים משתי אסכולות - למפקדי ה"הגנה", לרבות מהפלמ"ח, מחד גיסא, ולקצינים משוחררים מהצבא הבריטי (אף הם חברי ה"הגנה") מאידך גיסא - וביקש מהם שיגישו לו תוכניות להקמת צבא סדיר. אהדתו הייתה נתונה ליוצאי הצבא הבריטי, אך כשהגיע לידי מעשה, הוברר לו שעליו לסמוך בראש ובראשונה על הצמרת הוותיקה של ה"הגנה". מסגרת הפיקוד העליון הראשונה שהקים כללה אותו, את הרמ"א (ראש המפקדה הארצית - הגוף האזרחי שפיקח על ההגנה) ישראל גלילי ואת הרמטכ"ל יעקב דורי שחזר משליחות ממושכת בארצות הברית.

המתחים בין שתי האסכולות, שכונו בז'רגון של העת ההיא "מפלגת ההגנה" ו"מפלגת הצבא הבריטי", נמשכו כל הזמן. בה בעת הוקם על בסיס כוחות המיליציה של ה"הגנה" ועל בסיס

צריך לזכור ולהזכיר שכל הפעילות הזאת של הקמת צבא סדיר גדול נעשתה תוך כדי לחימה קשה - במשך כחצי שנה נגד ערביי ארץ ישראל ומ-15 במאי 1948 גם נגד חמישה מצבאות ערב

החטיבה המגויסת היחידה, הפלמ"ח, צבא סדיר של רבבות, שכלל עד סוף 1948 יותר מ-100 אלף מגויסים - היקף מדהים, שהוא שווה ערך למיליון חיילים בישראל של היום. לפי המאמר, היו אלה יוצאי הצבא הבריטי שהכינו את התוכניות שהביאו להקמתו של צה"ל. זוהי ראייה מופרכת שמקורה בוויכוח שבין שתי האסכולות שהוזכרו לעיל - ויכוח שנמשך שנים רבות לאחר הקמת המדינה, ואשר ספרה של זהבה אוסטפלד, "צבא נולד", מתאר אותו בהרחבה. אוסטפלד אכן גורסת שאת צה"ל בנו יוצאי הצבא הבריטי, אך קיימים מחקרים נוספים - שלא הוזכרו במאמרה של נורית גל - שגישתם שונה. בכל אופן, הסינתזה בין שתי האסכולות היא שיצרה את צה"ל במתכונתו המוכרת.

אמת הדבר, בן-גוריון, שר הביטחון והמצביא העליון בפועל, רצה בצבא יותר "צבאי", כמקובל בצבאות העולם, אך גם הוא הבין שדווקא הסינתזה בין שתי האסכולות, למרות הניגודים והמתחים, היא שתסייע להקמת צבא ייחודי. הפיקוד העליון הראשון של צה"ל, שהוקם ב-1 ביוני 1948, היה בדיוק אותו פיקוד עליון של ה"הגנה" שסיים את תפקידו ב-31 במאי 1948 בחצות. הוא כלל ראשי אגפים, ראשי חילות ומפקדי חטיבות - כולם חברי ה"הגנה" משתי האסכולות הנ"ל בצירוף מספר מצומצם של יהודים שהיו מפקדים בכירים בצבאות של בעלות הברית במלחמת העולם השנייה.